

début du XIIIe. Enfin, ce codex de Munich ne tient pas encore compte des changements liturgiques introduits par Innocent III († en 1216), alors que ceux-ci figurent dans les Ordinaires rédigés depuis 1228. D'autres arguments encore nous sont proposés, qui nous font souscrire sans réserve à la conclusion que le manuscrit publié par M. Lefèvre « représente la tradition liturgique de la congrégation de Prémontré du dernier quart du XIIe siècle » (page XIII).

Mais l'étude approfondie du contenu de ce document, où l'on note certaines modifications apportées à des prescriptions antérieures, amène l'éditeur à conclure que cet *Ordo* de la fin du XIIe siècle n'est pas la codification primitive. Il y a donc eu un *Ordo* plus ancien, rudimentaire peut-être, mais constituant « la première ébauche d'une tradition liturgique propre au sein de la famille de Prémontré, alors que, durant la période de ses origines, il lui avait été enjoint de se conformer à l'*Ordo* en usage dans les autres congrégations régulières » (p. XV). Cet ordinaire primitif doit avoir été composé avant le dernier quart du XIIe siècle. L'opinion la plus vraisemblable est donc celle qui attribue au B. Hugues († en 1164) l'initiative de l'œuvre de codification de la liturgie prémontrée.

L'éditeur de texte nous donne encore, dans l'Introduction, l'analyse de l'Ordinaire primitif, marque l'interdépendance des manuscrits et rétablit le *stemma codicum* défectueusement dressé par ses devanciers.

L'édition du texte est faite avec le soin consciencieux qu'apporte M. Lefèvre à toutes ses publications. Elle est suivie de la reconstitution du calendrier liturgique de Prémontré aux XIIe et XIIIe siècles, et d'une excellente table onomastique, qui sera de la plus grande utilité, car elle ne reproduit pas seulement les noms des personnes et des lieux, mais encore tous les incipits des pièces liturgiques citées dans l'Introduction, le texte de l'Ordinaire, le calendrier et l'appareil critique.

H. LAMY.

* * *

E. VAN DEN BERGH, O. Praem., *Postele op ter Heyde*. Tongerlo, St. Norbertus-Drukkerij, 1942, in-8°, 235 blz., 30 fr.

Naar wat de nieuwere richting der heemkunde bedoelt, wordt ons hier door den pastoor van Postel een keurig boekje aangeboden : Hij die leeft te midden van bosschen en heide, heeft in zich niet alleen

het beeld opgenomen, maar dat in zijn historisch en natuurlijk kader terug geplaatst en het daarin ingekleed met de gegevens van dichtkunst en legende, herinnering en liefde. Aan de parochianen, die hem door hun mededeelingen hebben geholpen, werd het boek opgedragen. Bij hen zal het ook den blik over hun zoo karakteristiek heem, met de abdij als middelpunt, verruimen en de harten vaster snoeren aan die blijvende schoonheid.

Volgens het vooropgestelde vers :

Waar de bosschen eeuwig zingen,
 waar de hei de hemel raakt,
 waar de Neetjes stil ontspringen,
 waar de beiaardtoren waakt,

heeft het boek vier indeelingen : de rondgang door de bosschen, de tocht door de heide, de wandeling langs de moeren, het bezoek aan het dorp.

Verwacht U niet aan een synthetische ontleding van het onderwerp, aan een wetenschappelijken opbouw van het boek. Dat zou trouwens heel het opzet van het werk slechts kunnen schaden. Wij hebben hier een werk geschreven door iemand die te midden van dat volk leeft en het kent in zijn bezigheden van iederen dag. Daarom werd hier vereenigd wat folklore en geschiedkundige herinnering rijkelijk tooverde in het bewogen verleden en stille heden van Postels abdij en omgeving.

Vanaf de eerste bladzijde tot de laatste toe blijft de lezing interesseeren : een kaleidoscoop !

Keurig werd het werk geïllustreerd met fijne penteekeningen van Kallist Fimmers, o. Praem. Deze zijn heel oordeelkundig geplaatst en geven een aanschouwelijk beeld van wat het verhaal bracht.

Is alles goed te keuren in dit boek ? Och, het is zoo moeilijk te willen vitten, te wijzen op verbeteringen voor een boek geschreven in den trant eener nieuwere richting die nog niet gestabiliseerd is en die in de lijn van een breede opvatting alle uitzichten en vormen toelaat. Natuurlijk is vooral het boek nog voor aangroei vatbaar. Bij de lezing van dit of geen verhaal steken de boeren van Postel de koppen bijeen : « Onze pastoor had dit of dat nog kunnen zeggen, heeft dat verhaal vergeten, kent niet heel de legende over de heks ! » Dat belooft wat voor een volgende uitgave. Aldus is ook de legende van de Bokkenrijders heden ten dage heel wat beter historisch vastgelegd dan in den tijd van Ecrecisse. En bij de lezing van vondsten van « mollepot » of andere kruiken betreurt het natuurlijk de liefhebber van praehistorie dat door een onoordeelkundig onderzoek

een voorhistorische plaats geschonden en onbruikbaar gemaakt werd voor het vastleggen der gegevens uit het oude germaansche tijdvak. Maar dat is wel meer gebeurd overal in de Kempen.

Aan dit boek wordt een ruime verspreiding toegewenscht, alsmede een geestdriftige navolging vanwege de beoefenaars van heemkunde op andere zegenrijke plaatsen van onze mooie Kempen !

M. A. ERENS.

Werenfried VAN STRAATEN, o. Praem., *Het Witte Leven. Geest en gestalte van Tongerlo*. St. Norbertus' Boekhandel, Tongerlo, 1941, 196 blz. en 20 Fotogravuren; 20 fr.

Dit boek is geen historische arbeid, maar de geschiedenis van ordestichter en van de abdij Tongerlo vormt den ondergrond.

In geestdriftige taal werd een heerlijk boek geschreven over de idealen welke den Norbertijn kenmerken. Reeds de opsomming van de opeenvolgende hoofdstukken geeft een beeld van wat het boek bevat : Een parel in de Kempen; Een middeleeuwsch hervormer; De bolwerken der heiligheid; De opbouw der priesterlijke persoonlijkheid; Een dag in kloosterpij; Uren van zang en luister; De geestelijke verovering; De steun der grijze helpers; Wij sloten een heilig verbond; Het erfdeel der Vaderen; Maria's Tongerlo.

In het algemeen zullen de theorieën over de hervormingsbedoeelingen van St. Norbertus en het ideaal zijner kloosterlingen wel met de historie samengaan, al hebben wij soms den indruk dat sommige daarvan *a posteriori* werden opgesteld en wellicht te sterk genuanceerd werden naar de moderne strekkingen van het apostolaat. Moeten wij dit echter den schrijver als een te kort aanschrijven ? Een jeugdige geest doortintelt heel het boek, en later zal wellicht de schrijver zelf sommige uiteenzettingen wijzigen, wanneer hij zelf in den storm zal gestaan hebben van het werkelijke leven en apostolaat en ook zijn idealen een deuk opliepen.

De teekening van het titelblad en de hoofdlettersversieringen werden uitgevoerd door Kal. Fimmers, o. Praem.

« Het Witte Leven » blijft een mooi boek en blijft het boek der jeugd.

A. E.